

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 5

Fylke:

Telemark.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Holla

Emne:

Vannboring

Bygdelag:

Helgja

Oppskr. av:

J. Ysserboe

Gard:

Ysserboe

(adresse):

Helgja

G.nr.

53 Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Erter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Adl.	SVAR
	<p>Våre fedre valgte sin huseplass slik at det ikke blev lang vassvei til fjøs, stall og stua. Den blev funnet "dall" med årvisst vann. Enkelte steder er hüsene bygd om olla, som senere kallas bekkjen.</p> <p>Bekken lå sjelden lenger enn 20-30 m. fra boplassen.</p> <p>Trebøtta er meget gammel. Utgravningen på nabogården, Kenstad, i 1781 viser at den var i bruk allerede i vikingetia. Se side 7 i Holla. Denne bøtta er jo liten. Men kunne de lage småbøtter så kunne de nok også arbeide større passende til vassboring.</p> <p>Jeg husker vassbøtter av tre. Våre folk ca. 10 pottar og var godt arbeidet av stav. Den siste trebøtte var i bruk til omkr. 1900. På nabogården blev trebøttene påret i åk (ett). Dette hvilet på begge skuldret med utholet åpning for halsen. Armene var ca. 1/2 m. Fra armens ende var festa et jernlenke</p>

2

som ente i en jernkrok. I krokene hang da bittene med smk. like meget vann i så der blev likevekt. (To- armet vektstang). Mange steder prøves der ennå vann; men da i "sunkbitter" - galvaniserte jernbitter.

Ad 2. Å bore vann i lagget har kjennes ikke. På de fleste gårder henta man vannet i vass-såer, som jo var laggede kar i forskjellige størrelser efter: som såer skulle trekkes ved menneskekræft eller hestekræft. Da hestene gjerne lå i skogkjøring i vintertida hadde de fleste gårder en lett fremeislee (brede, flate, tykke meier). På denne blev vass-såen plassert. En dus og en annen skjov og støttet. Vasssåen her på gården tok sine 200 l. Av disse måtte der hver dag hentes tre stykker. Vannet blev mange steder heist opp med bekketrom (ein). Andre steder med dype bekker (brønner) hadde man vektstang - festet i stativ og steinbelastning på den ene arm. For ikke å spille vann brukte man gjerne en oppspretta sekk som blev lagt over såen og festa til med en jernring rundt denne.

Ad 3. Trekjelen med skilignende meier blev ofte skjovet av en person, idet vasssåen var festa på

kjelen.

Ad 4. Der blev vekslet med vassarbeidet. Her oftest var det nok en av tjenerne, Der var best for tjenerhjelp i vassborings-^{horm var drivkraften.} ens tid.

Ad. 5. På mindre gårdene og húsmanns-
plasser var man helst vannet; på
store gårder blev det om vinteren
kjört med sleet og vår og høst på
vogn. Om sommeren drak jo
dyrene sitt behov for vann i et
i beket.

Ad. 6. Prestart under 5.

Ad 7. På embetsgårdene J. eks.
Stenstad, Prestegården og Romnes blev
der lagt springvann først i 1800-tallet.
Vannet blev ført i trykke, bokede
trestammer. Før 1900 blev det alrn.
å legge inn springvann eller pumpe
på de middels gårdene.

Her på gården fikk vi pumpe
med jernvirk omkr. 1890. Denne bevarede
håndkraft. I 1927 fikk vi elektrisk
selvirkende pumpe som i 1936 blev
avløst av felles vannverk for den
midtre del av Helgia. Vannet-
pumpes fra Jøntvedt-kjenna opp
til ett basseng på Høgda ved Helgen
gård. Derfra fordeles det som spring-
vann til ca. 15 boplasser.

Ligende vannverk er der nå
på 3 andre steder i Hella.

Det er bare på få steder at
vannet kommer i hus på den gamle måte.

Bygdøy i april 1948.

Tel.
Holla

Tilleggsspørsmål til emne nr. 5, Vannbæring.

Vennligst svar på dette papir med blyant og send det så fort råd er i den lille konvolutten.

Brukte eller bruker en å la flyte noen gjenstander på vannet eller melken når en bar eller kjørte vaskene en lengre vei for å hindre at vasken skvulper over?

Brukte eller bruker en:

- 1) Treskiver, løse løkk (med eller uten håndtak)?
- 2) a) Trekors?
b) Trekors med en liten knott i midten for lettere å kunne løfte det?
- 3) Noen trestykker?
- 4) Gress, halm, løkvister, store blad, gran- eller enekvister?
- 5) Is eller snø?
- 6) Kjerald, skål, bøtter, trefat?
- 7) Korkskiver?
- 8) Hva kaller en slike ting for (skuljefjæl, flottor, bøk, flæ, flyteskiver)?
- 9) Fanns det noen forseggjorte gjenstander til det bruket?

--- o o o ---

De fleste gårder i Holla har nå springvann.
Men for 20-30 år siden var det gjerne megen
vannkjøring, helet om vinteren.

1. For at vannet ikke skulle skvulpe for meget
2. ut av vannsæen, ønsket jeg at der hross
oss blev brukt en kross av brede bord-
uten håndtak.

Andre brukte hvide trelokk.

3. Bare bruk av trestykker er ikke sett.

4. Ikke brukt her.

5. Har også sett store isflak som demper
for vannet - under kjøringen.

6. Fra gammelt har jeg hørt at den
trebøtte man øst vann med blev
kasta i vannsæen, når man kjørte
heim fra brønnen.

7. Korkskiver var sikkert aldrig brukt
her.

Herad
Uppteiknar

8. Flyselakk, flyse-kross.
9. Jeg kjenner ikke andre enn "krossen".

Gyterbol.

P. G. Leste Sørsommer var her adskillig vannkjring (1947).

1607

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING